

LIBANAN
QUOTIDIEN ARMENIEN
Place des Canons
Rue d'Italie No. 9
Directeur Responsable
M. ADJEMIAN
Պատասխանատու Տնօրէն
Ս. ԱԶԷՍԵԱՆ
Բաժնի՝ 8 Բ. 1/2 Գ. 1/2
Տնօրէն՝ 250 125 Ս. Գ.
Ուրբաթ՝ 300 150 »
Առաւմտիկ՝ 190 50 3ր
Արեւելիկ՝ 6 3 80լ

Բաժանորդագ. և Տպագրակց. գործերը համար դիմել
ՏՊԱՐԱՆ «ԼԻԲԱՆԱՆ»
Անգլիական եղբայր հասցեին
Բաժանորդագ. և Տպագրակց. գործերը կը կատարուի կամիսի փոխանակագի-ները և մուր հակները ցէսէ և յանձնելի
Լիբանանի, հասցեին
Յերիս տապին քիւր օսացող և չի պատկանողները բոժա- նորը կը համարուին:

ԱՆԿԱՆ ԶԱՅԱԹԵՐԹ

انسان

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԵՐԵՔԵԱՐԹԻ ԵՒ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

ԻՄՐԻՆԳՐԵՂԵՆ

ՓՐՕՖ. Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ
(ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ)

Սուրբհայ միութեան միտարարական հորիզոնին վրայ, վերջապէս թախտանալով, տաճարի ցուրտը ցրցնող, հայ մանուկներու մտաւոր վերածնունդի հաղորդակցութիւնը ջանքերն ալ իրականացնող: Անք կրնար ըսել թէ՛ անհետացող լուսաւորը թողուց իր ժամանակաւոր թաւալումը ընթացքին, հայ մտաւորական տաճարի երկնակամարին վրայ, հակառակ իր լոյսի ճաճանչները խափանելու համար ամբարտաւան թանձրակաւ թախտանալով, իր անհետացող լուսնակները, իր ետին տիեզերական յարգանքի և հիացումի անջնջելի լուսնակները, և ունեցաւ ալ իր անջնջ յարգանքի և երկարատեւութեան ինքնաթող զգացումներով առկա երկարագու համագործակցութեան մը քանի որ մեծ մտքերը, Հիւսիսի և Արեւելի Գրիգորի նման մը մտաւորական հսկայ հանձարները հըզը յղացումներն են նիւթական և բարոյական ուժերը, զարաւոր կազմակերպութիւններով աշխարհի թաւալումը անհաղթ կազմող մեծ ազդերու:

Ահապէս մը բարոյական և մտաւորական հեղինակութիւնն ու յատկապէս իր պատկանած համայնքին և միջավայրին հաւաքական ընդհանուր լուսնակներն և իսկապէս բարձր չի կրնար ըլլալ երբեք:

Միտաւորական, բոլոր անոնք որ մտան դադարի շփում ունեցած են (և կամ իր իսկ բացատրութեամբ ցերեզմանեցան) համակ մտածողութեամբ և էութեամբ իր որդեգրած մանկանէր սկզբունքներուն տարբերակ յամառութեամբ մը ամուր փարած այս աշխարհում գրգռեց, հագուազիս դաստիարակ և անխնայ մանկավարժին հետ, և նոյնիսկ տեսական և գործնական կեանքի տղա- զան և վերջին թեր երկուքներու մէջ զաւարտութեամբ բարձր և ներկարգող թրծումով ու իմ օրումով ամենաաշխատասէր իր յորդ և հոգեբանական շինել արտայայտումներուն առջև թէ՛ մակերեւութային ըմբռնումով խիստ տարբերակ և անհեթեթ, բայց իր խորքին և բուն իմաստին մէջ, համամարդկային կենցաղավար- կան առօրեայ ընկալեալ և նուիրողութեամբ պայմանադրական ձե- ակերպութիւններու և ըմբռնումներու ամենատարրական տրամադ- րութիւններուն խորապէս հակասող և ընդլրացող հոգեբանական անքննադատելի տեսութիւններուն ազդեցութեանը տակ, նոր անակն- կալ հիասթափումներ ունեցած են:

Նկարագրի կազմութեան և մանկավարժ զբաղեցնող դերապոյն հեղինակութեան կենսական ուժը իր բարձր իմացականութեան մա- կերեսային խառն վար հոգեկան լայն բնագաւառին խորունկ ալքե- րուն մէջ էր անթեղած, որ և կ'ստանար իր վիճ ներշնչումները, անս պատ եռանդը և համոզելու այն շինել ձիւքերը, որոնք իր կեն- սական գործիքներն էին ապագայ մարդուն գոյն ու ձև տալու, հին բարքերու անարժէք պաճուճանքներն մերկայացնելու և նոր զաղա- փարի ու նոր ըմբռնումներու համաձայն արդի գաղաւթ մարդը կեր- տելու համար:

Իրական ճշմարիտ դաստիարակութեան մը բարեբար արդիւն- քը ցուցադրելու համար ինչ բարեբար, պապեմական կարգ մը անօգուտ աւանդական կենցաղավարական կարգերու վրայ խմորում անհեղինակ իր ներք ըմբռնողութեան արտաքին և ներքին հեղանջի միջնորդութեան դուրս տեսնել կուզէր:

Մէկ խօսքով, հին ըմբռնումի տէր անհատները իրենց անհա- տական ծուռաւորած ունակութեան և զգացողութեան պաճուճանքն մեր- կացած՝ նոր աշխարհի յատկացեալ զաղաքակրթութեան պահանջն ընդ համեմատ կը բաժար կազապարտած տեսնէր:

Ազդեցութեան մը որը իր կեանքի բովանդակ քաջաշունչն էր, ըս- կանալ իր բնագաւառը՝ Սերաւախային միջին Սուրբիոյ սահմաննե- րը իր անունին շուրջ խիստ անհագնատ և տարբերակ թիւ- րիմացութիւններու նսմացողիչ ցանցը հիւսել տաւաւ և իր օգ- տաշատ գործունէութեան ղեմ պատուար մ'երգաւ:

Վերապահելով մեզ անսովորութեանը իր բազմապատկ տարի- քներու անհղին զործանելութեան և հեղինակութիւններու մասին:

ԲԱԶՄԱԾՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԶԱՆԴԻՍԱՑՈՂՆԵՐԸ

Ընդհանուր պատերազմի պայմա- ղանցները, իր միլիոնաւոր զոհե- րով աշխարհի բաց մը թողոյցին աշխարհին բնականութեան, մանա- ւանդ երիտասարդ այր դաժակա- րդին մէջ: Աստի, հազարաւորներով պայանեցան պատերազմի գաշտե- րու վրայ և այլնները, միջքանի տարիներ շարունակ, առանց ամու- րիի դատաւարաւորեցան անգլաւի- ան: Այս երկու պատճառներով, պատերազմի պատկանեց բնակ- յութեան մէջ, զրաւի նուազում յատկապէս, որուն թիւը մօտա- տրապէս քան միլիոն կը հաշ- ուէին վիճակագիրները:

Այժմ բաղադրանք Արաւիային քառ տուած զոհերը մերկանալու հետ, անկասկած է որ ասոնք ան համեմատ աւելի են, նոյն իսկ ահապէս, առաջիններու կորուստնե- րէ: Անտառի երկու միլիոն հա- յութեան, ներկայիս ունինք միայն միջքանի հարիւր հազար աստան- դական հայեր, որոնք մէկ մասը կապի տակաւին բնակչութեան սար- սափներու տակ, եթէ, Ա. մի- րապէս, Էջմիածանի հայ գաղա- թին պատահած աղետը ուղիւ պե- տութիւններու երդիքին տակ ապ- րող հայութեան ալ վիճակի, կը վախճանք որ մի գոյն մնացած հայութիւնը շուտով դատապարտ- ուի բնակչութեան ըլլալու:

Այդ վիճակագրութիւնները կը ցուցնեն թէ առհասարակ պատե- րազմներու և շարքերու յաջոր- դող տարիներու մէջ, արդասաւո- րումները և որդեծնութիւնները շատ աւելի են քան խաղաղ շրջ- շաններու: Նոյն իսկ որդեծնութեանց երկուստեք, երկուստեք և ալ ան- սովնեալ մէջ: Որքան որ կը յի- շեմ, 95-96-ի շարքերու հետեւեալ տարիները, ինչպէս նաեւ Առաջինի շարքերէ վերջ, եղած վիճակագր- ութիւնները ցցուցին թէ հայ կի- ներ աւելի թուով մ'անչ ունեցան:

Նոյնպէս ասոնք մէջ յաճախ ան- նուեցան մէկ անգամ է կրկնու- րէ և աւելի զաւակ ունեցող հայ կիներ: Արաւիայի թիւ ընտելները մասնաւոր հակում մը ունեցած է եղած կորուստները պարմանել ջանալու: Այժմ յարմար տոնիկ ձգելով հայկական մէջ որոշ շրջա- նի պատահած ծնունդներու թիւը կանցնիմ և կարգաւ մէջ գինագա- ղարէ վերջ պատահած բազմաթիւ ներու վրայ պատահական վիճակի փոքրիկ ուսումնասիրութիւն մը ը- նել, զոր կը քաղեմ գիտական թերթէ մը: Սեր Նիւթը ամենէ- աւելի պիտի շարժէ երկուստեք, եր- րուստի քաղաքական և ալ ծնունդ- ները:

Նախորդի բարձր Վերիթալիի կատարած վիճակագրութիւնը կը հաստատէ թէ վերջերս բազմա- պատիկ յղութիւններու և ծննդա- րեւութիւններու թիւը շատ աւելի է քան թէ՛ նախորդ շրջաններ: Արաւիայի, Նախորդի մէջ, 914-915 թուոյն, բազմապատիկ յղութիւն- ներու թիւը հասած էր միայն 26 և 24-ի միջնակ 916-ին եղած էր 82. 917-ին՝ 96. 918-ին 136. 919-ին 170. 920-ին 273 921-ին՝ 294. ասոնց ամենքն ալ, միայն մէկ բացա- րութեամբ երկուստեք եղած են, միայն երկուստեք ծնունդներու թիւն արդիւնք, այսինքն մէկ անգամ է երկը զաւակ միայն աշ- խարհ կեանքն են:

Կատարած վիճակագրութեանց համեմատ, բազմապատիկ յղու- թիւններ շատ յաճախեալ եղած են նաեւ ուրիշ տեղուանք. վերջին տոններու, քաղաքական յղութիւն- ներ և աւանդած են ստեղծ: 1923 Նախմբերին, Նիւթիոյ Վիշնի- թառն և Վերիթալիի Պալթի- մօր քաղաքներու մէջ արձանա- գրում են քաղաքական ծնունդե- րութիւններ:

Շարժ

Տօթ. Պոլոսեան

անգամ մ'ուս կ'անդրադառնանք տարիներէ ի վեր փայտաշատ բայ անկողնորդութեան մնացած հայ մտաւորականներու շոշափելի օրնա- թիւն մը ընծայելու համար կ'ընդ մը ստեղծելու անհրաժեշտու- թեանը վրայ:

Առանց վնասատուելու, անշուք և վայրկեանական յոգարկա- ւորական հանդէսի մը կազմակերպումով եղած յարգանքի այս անցողա- կան արտայայտութիւնը առաջին և վերջին օրինակը չէ՛ մտաւոր բազմապատկ գործիչներու թաքուն ցուցումներ, մեր մէջ, ո՛չ մէկ մտաւորականի վիճակը կ'ուս կ'անշուք լրումին մէջ Առաջին Գրիգորի- րու նման նիւթական տանկի պայմաններու տակ իր գործունէու- թեան և արժանիքին վայել յարգանքի վնասատուական այստայ- տաւորում առաջ և իւրիշ և արդի գոհունակութեամբ աչքերը փակելու տիեզերական կենսաշար լոյսին տակ:

ԿՈՄՍ ԹՈՍԴԻԻ ԶԱՌԸ
ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԱՆ ԱՌՁԵԻ
Շարժ. Գալաթի քիւնէն

Սակաւ և անպէս ինչ որ ալ ըլ- լայ այդ նիւթական գոհունակութեան- րուն ընտելը, այդ ֆոնտերը չեն կրնար տեւական ըլլալ: Միեւնոյն կերպով աշ- խարհի գիտութեան աղբիւրները կրնան ցամաքի Պարզ է որ հայ ազգը յաւի- տենապէս չի կրնար իր յոյսը ամբողջ աշխարհի կարեկցութեան վրայ դնել և Ազգ. դաշնակցութիւնը իր ստանա- նած, փրանդողած յանձնառութիւնն րուն ինչպէս նաեւ Սիւսիսի ոգիին հա- մեմատ, պէտք է իր ձեռքերուն մէջն առնէ այս աշխարհ անհրաժեշտ գործը:

Չանաղան ծրագրիները ուսումնասի- րութեան նշանակութեան. անոնցմէ քանի մը հատին իրականացումը գրե- թէ անկարելի կը թուի և մնացեալ- ներուն արդիւնքը կասկածելի կը հա- մարուի:

Շահագործողներու ուղղութիւն- նը ցարդ այս ծրագրիներու երկու հար- ցին վրայ կ'ընդունուած է, Կովկասի մէջ ազգային օժանի մը ստեղծումը, երե- ւանի հանրապետութեան արդի սահ- մաններէն դուրս և յիսուն հազար հայ գաղթականներու Սարաբապատ փո- խադրութեանը, որ ուղղութիւն մեծ աշ- խատութիւններով և իրականացումն քննակութիւններու շինութեամբ նախա- պէս պէտք է յարգարուէր:

Շատ մը պատճառներով չեմ կար- ծեր թէ այս ծրագրիները, գիւրդի և մասնաւոր արդի գործարարութեան մը յոյսը կ'ընտելան ներշնչել:

Այս կէտին մէջ ևս բացառապա- ւապէս համակարծիք եմ յարգելի տեղե- կաբերին Ազգ. ժողովը այսօր իսկ, այս մասնաւոր խնդրի մասին արտա- յայտութեան պիտի հրապարակէ վայրեա- լով որ վերոյիշեալ երկու ծրագրիներ- րը գործնական իրագործում մը չ'ըտ- անեն. կարելի է նուազոր ապագայի մը մէջ իրականացնալ անս անհրաժեշտ ութիւններու առանց յապաղելու. հայ գաղ- թականներուն բնակչւն այն բոլոր օգ- նութիւնները որ մենք կրնանք մեր տ- րամադրութեան տակ ունենալ:

Այս պարագային երկու ճամբաներ կը ներկայանան Ազգ. դաշնակցութեան գործունէութեան առջև: Ամենէն առաջ կարելի է որոշ թիւով հայ գաղթա- կաններ վերաբնակեցնել այն հողերը, ուր անոնք հաստատուած էին թուրքերով պատկանող հողամասերուն վրայ:

Անվիճելի կը թուի ինքի թէ Լօզանի դաշնագրին 37-էն 45-ը յորտաւանքը իրականը կուտան Ազգ. դաշնակցու- թեան ազգային փոքրամասնութիւնն րուն օչնել այն ձեռնարկներուն մէջ, որ գաղթականները պատկանելով այդ փոքրամասնութեանց, կրնային ձեռ- նարկել իրենց երկիրը վերադառնալու համար:

Այս մասին վստահ եմ որ, ոչ միայն Ազգերու դաշնակցութեան փորձառու օրկաններուն օժանդակութեան, այլ նաեւ և թրքական կոտորածներու բարե- կացականութեան այն պիտի հանգիստեցնէ:

Այս մասին շոշափելի առաջարկներ չ'ունեն և իւրիւրեքին կը թողուի ա- նոր այսլովը նկատառումը:

Ազգ. դաշնակցութեան երկրորդ պարագայութեանը կը կայանայ հայ աշխատող ձեռքերու օտար երկիրները զիտելու մէջ, որը գաղթականները պիտի հաստատուին, այդ երկիրներու իւրացումն յոյսը թիւններուն չ'ախ- վը:

Շարժ. Գալաթի քիւնէն

Գլխավոր անդրանիկի Ներսիսյանի է, Գյումրի, օգոստոսի 12-ը 1924 թ. Վարդ